

Виховання професійної самосвідомості у студентів ВНЗ

Н.В.ШВАРП

Національний фармацевтичний університет, м.Харків

Одним із найважливіших завдань освітнього процесу ВНЗ є виховання професійної самосвідомості майбутніх фахівців. Однак аналіз досліджень доводить, що цей процес недостатньо досліджений у педагогічній науці.

Як з'ясовано, різним аспектам формування самосвідомості особистості присвячені праці таких відомих науковців, як Б.Ананьєв, О.Бодальов, І.Кон, О.Леонтьєв, М.Плугіна, О.Спіркін та ін. Більшість із них вважає, що в самосвідомості як психологічному феномені відображається рівень самоорганізації особи, принципи її поведінкової саморегуляції та особистісного самоствердження. Ученими також підкреслюється, що механізм самосвідомості має інтегративну природу, адже в кожний його акт включаються не тільки окремі психологічні явища в різних комбінаціях, але й людина загалом як цілісна особистість, тобто складна біологічно-соціальна система з тільки їй притаманними специфічними властивостями. Причому самосвідомість як раз і виступає умовою цілісності і спадкоємності формування внутрішнього світу людини.

У свою чергу, вчені (Б.Паригін, Н.Мащенко, П.Шавір та ін.) вважають, що професійна самосвідомість є різновидом самосвідомості, яка має чітко виражену змістову специфіку та забезпечує усвідомлення людиною власної належності до певної професійної групи. Професійна самосвідомість дає їй змогу оцінювати результати своєї професійної діяльності, планувати подальше своє становлення як фахівця та реалізовувати цей план на практиці. Отже, за допомогою професійної свідомості відбувається розвиток людини як професіонала.

Важливо відзначити, що сучасні науковці (Д.Батарчук, А.Деркач, О.Москаленко та ін.) звичайно під професійною самосвідомістю мають на увазі не тільки фахові знання та спеціальну інформацію про те, як їх застосовувати на практиці, але й передусім накопичений суб'єктивний досвід людини, в тому числі і у професійній галузі. Тому можна сказати, що професійна самосвідомість охоплює низку психічних процесів, за допомогою яких спеціаліст усвідомлює себе як суб'єкта фахової діяльності.

Як доведено науковцями (К.Абульханова-Славська, Т.Кудрявцев, Л.Мітіна та ін.), між самооцінкою студента себе як професіонала, станом його самосвідомості, з одного боку, та динамікою його освітніх

досягнень, з іншого боку, існує тісний взаємозв'язок. Це підтверджує значущість виховання професійної самосвідомості студентів ВНЗ як необхідної передумови їхньої результативної підготовки до майбутньої діяльності за обраним профілем.

Результати проведеної нами експериментальної роботи свідчать, що виховання професійної самосвідомості майбутніх фахівців доцільно здійснювати послідовно за певними етапами. Так, на першому з них забезпечується системне розкриття викладачами сутності професійної самосвідомості особистості й важливості її формування, а також висвітлення соціальної значущості самої професійної праці. Другий етап спрямовується на актуалізацію у студентів рефлексивних здібностей, які дозволяють їм адекватно оцінювати в себе рівень фахової компетентності, на основі отриманих даних планувати динаміку змін з цього питання, а також усвідомлено керувати процесом професійного самовдосконалення. Третій етап у виховній роботі орієнтується на становлення соціально значущої професійної Я-концепції майбутніх фахівців, яка, на думку А.Налдачяна, є результатом соціалізації й соціально-психічної адаптації особи до типових ситуацій її професійної діяльності.

Проміжні дані експерименту свідчать про те, що реалізація процесу формування професійної самосвідомості студентів за виділеними вище етапами дійсно забезпечує позитивні результати. Тому планується продовження експериментальної роботи в цьому напрямі.